

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA
XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

2025-yil 18-oktabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK
TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

2025-yil 18-oktabr

Toshkent – 2025

TURK TILIGA XOS AYRIM FRAZEMALAR TAHLILI ANALYSIS OF SOME IDIOMS SPECIFIC TO THE TURKISH LANGUAGE

DOI: [10.52773/tsuull.conf.2025.18.10/QTKL2368](https://doi.org/10.52773/tsuull.conf.2025.18.10/QTKL2368)

Musurmankulova Shaxribonu

PhD, dotsent,

Guliston davlat pedagogika instituti

shmusurmankulova83@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada frazemalar, ularning o'ziga xos xususiyatlari, har bir millat vakillarining dunyoqarashlari, qadriyatlarini va urf-odatlarini aks ettiruvchi leksik birliklar haqida ma'lumot beriladi. O'zbek va turk xalqi vakillari dini, tili, qadriyatlarini bir-biriga yaqin bo'lishi bilan birga biri birini takrorlamaydigan, yashash sharoiti va dunyoqarashlari bilan bog'liq bo'lgan xos frazemalari ham mavjud. Barcha xalq uchun birday tushunarli va leksikidan o'rin olgan frazemalar talaygina. Shu bilan birga faqat bir millatning dunyoqarashi, hayot tarzini aks ettiradigan frazemalar ham borki, ularni xos frazemalar sifatida tadqiq etamiz. Ayrim frazemalarning shakllanishi shu xalqning o'z turmush tarzi, yashash sharoitigagina bog'liq, ularni tarjima qilib ham, boshqa tilda qo'llab ham bo'lmaydi. Chunki boshqa bir xalq tilida bunday frazemalarning mazmunini anglatadigan tushunchaning o'zi yo'q.

Kalit so'zlar: frazema, xos ibora, dunyoqarash, urf-odat, qadriyat, o'zbek, turk.

Annotation: The article provides information about phraseology, its specific features, lexical units reflecting the worldviews, values and traditions of representatives of each nation. Representatives of the Uzbek and Turkish peoples, while having similar religions, languages and values, also have their own unique phraseology that does not repeat each other and is related to their living conditions and worldviews. There are many phraseology that are understandable to all people and are included in their lexicon. At the same time, there are also phraseology that reflects the worldview and lifestyle of only one nation, which we will study as unique phraseology. The formation of some phraseology depends solely on the lifestyle and living conditions of this nation, and they cannot be translated or used in another language. Because in the language of another nation there is no concept that would express the meaning of such phraseology.

Keywords: idiom, idiomatic expression, worldview, tradition, value, Uzbek, Turkish.

Muloqot jarayonida lug'aviy birliklar borliqdagi narsa-buyum, voqea-hodisa, harakat-holat haqida axborot beradi. Lug'aviy birliklar tushuncha ifodalaydi va bu birliklar orasida frazemalar muhim o'rin tutadi. Frazemalar tushuncha ifodasiga

ko‘ra lug‘aviy birliklarga, shaklan birikma yoki gap ko‘rinishida bo‘lishiga asosan barqaror birikmalarga mansubdir. Frazemalar tarkibini tashkil qiluvchi leksemalar yaxlit bir lug‘aviy ma‘no ifodalashga xizmat qiladi. Frazemalar lisoniy ongda muayyan belgi, narsa-buyum, harakat-holatni aks ettiradi. Frazemalarning belgi va harakat-holatni aks ettirishi faol kuzatiladi.

Frazemalar tilning emotsional-ekspressiv funksiyasini namoyon qiladi, axborot berishdan tashqari fikrni ta’sirchan ifodalashga xizmat qiladi. Frazemalar til egasi tafakkuri, lisoniy ongi, turmush tajribasi, madaniy qarashlari, e’tiqod, urf-odat, an‘analari bilan bevosita bog‘liq. Iboralar mazmunida xalqning tarixiy taraqqiyoti, predmet, voqea va hodisalarga munosabati va bahosi yotadi.

Frazemalar fikrni ta’sirchan ifodalashga, nutqning obrazlilikini ta’minlashga xizmat qiladi. Olamning lisoniy manzarasi, obyektiv olam obrazli tarzda tafakkurda aks etadi. Obrazlar xalqning madaniy munosabatlari, mental yondashuvi, lisoniy ong xususiyatlari bilan aloqadorlikda namoyon bo‘ladi. “Obrazlilik muammosini o‘rganish tilning butun frazeologik tizimining obrazli tashkil etilganligini aniqlashga yordam beradi. Obrazning frazeologiyadagi asosiy vazifasi – g‘oya, fikrni ta’sirchan qilib ifodalab berishdir. Frazeologik birlik frazeologik obrazni, o‘ziga xos manzarani ifodalaydi va ularning fonida frazeologik birliklarning butun ma’nosi idrok qilinadi” [Xolmurodova, 2017: 10].

Tavsiflash, qiyoslash, leksik-semantik, komponent, kognitiv tahlil metodlaridan foydalanildi.

O‘zbek va turk tillari bir genetik asos – oltoy bobo tilidan shakllangan tillar bo‘lganligi uchun ham umumiy taraqqiyot xususiyatlariga ega. Shu bilan bir qatorda tillarning xususiy taraqqiyot bosqichi bilan bog‘liq farqli belgilar ham mavjud. O‘zbek va turk tillari o‘rtasidagi farqli xususiyatlar frazemalar qatlamida o‘ziga xos tarzda namoyon bo‘ladi. Bu o‘ziga xoslik frazemalarning tushuncha, axborot bilan bir qatorda til egasining obyektiv borliqqa munosabati, olam manzarasini lisoniy birliklarda ifodalash imkoniyatlari, yondashuvlari va baho munosabatlari bilan izohlanadi.

O‘zbek tili va turk tili egalari, garchi qardosh, bir umumiy ildizli tillardan foydalanishsa ham, olam manzarasini lisoniy ongda tasvirlash, dunyoni anglash, voqelikni tafakkurda akslantirish jihatidan o‘zaro farq qiladilar. Tillar o‘rtasidagi farq frazemalar semantikasida ham namoyon bo‘ladi.

O‘zbek-turk tarixiy frazemalarida kuzatilgan mushtaraklik til egalarining bir etnik asosga egaligi, olam manzarasini idrok qilish, lisoniy birliklarda ifodalash jihatidan o‘xshash belgilarga egaligi bilan izohlanadi.

Turk tilining keyingi yillardagi taraqqiyoti, Turkiyadagi lisoniy vaziyat, turk tili asosidagi yumshoq kuch siyosati bu tilning mavqeyini tobora yuksaltirmoqda, qo‘llanish doirasini kengaytirmoqda. Dunyoda turk tilida so‘zlashayotgan xalqlar miqdori oshib bormoqda. Xususan, O‘zbekistonda ham turk tilini o‘rganish, muloqot jarayonida foydalanish keng yoyilmoqda. Turk tilidan egallangan bilim darajasi xalqaro sertifikat bilan rasmiylashtirilib, til egasiga muayyan imkoniyatlarni taqdim etmoqda.

Biz ham maqolada faqat turk xalqi vakillari tilidagina qo'llaniladigan, xos frazemalardan ayrimlarini tadqiq qildik. O'zbek va turk tilidagi frazemalarni tadqiq qilishda Sh.Rahmatullayev [Rahmatullayev, 1992: 380. Rahmatullayev va boshqalar, 2022: 676.] va O.Aksoy frazemalar lug'atidan foydalandik. Turk tilida chorshanba so'zi bilan bog'liq bir qancha frazemalarni uchratish mumkin. Bu frazemalar aynan haftaning to'rtinchi kuni bo'lgan chorshanbaning ayrim mahalliy e'tiqod va xalq ertaklarida salbiy holatlar va dunyoqarashlar mavjudligi bilan aloqadordir. Chorshanba kuni ko'ngilsizlik, tartibsizlik, ilojsizlik, yo'lida ketmagan ishlarning boshlanishi sifatida talqin qilingan.

Ağzını burnunu çarşamba çanağına çevirmek (veya pazarına) [Aksoy, 1984: 575.]. *Kırıp parçalamak, dökmek. Aşırı bir biçimde döverek perişan duruma getirmek.*

“İki laf söyledi diye, adamın ağzını burnunu çarşamba çanağına çevirmişler”. “Benimle düzgün konuş, senin ağzını burnunu çarşamba çanağına çeviririm!” Turk tiliga oid frazemalarda chorshanba kuni, asosan, ayollarning uy ishlari bilan bandligi, to's-to'polon, kuydir-pishir bilan ovora bo'lish holatlari shu kunga tegishli ekanligi yoritiladi. Chorshanba kuni pala-partish ish qilish natijasida idish-tovoqlarning bir-biriga urilishi, sinishi, vayron bo'lishi holatini og'zi burnini qirilgan, parchalangan chorshanba idishiga o'xshatish bilan ifodalamoqda.

Çarşamba karısı. *Saçı başı karmakarışık, kılıksız kadın.* Bereket versin benim düşünce saatlerim çok nadirdir. Çünkü o takdirde hayatım masallardaki meşhur çarşamba karısı ve ocak anasının hayatı gibi- karmakarışık bir saç kümesi içinde geçecekti. Uy ishlari bilan band bo'lib usti boshiga ham qaramagan, tartibsiz ayolga nisbatan *chorshanba ayoli* frazemasini qo'llanilmoqda. Bu tushunchani ifodalovchi frazema o'zbek tili leksikasida mavjud emas. Tarjima jarayonida bunday frazemalarni transliteratsiya usulida bergan ma'qul deb hisoblaymiz.

Çarşamba pazarı. *Her şey dökük saçık ortada olan yer.* Hemen ertesi gün dağıtma eylemi başlar, birkaç saat sonra masa artık çarşamba pazarı gibidir. O'zbek xalqida ham uyni to'zitib yuborsa, *bozor qilib yubordi* iborasi qo'llaniladi, ammo aynan chorshanba bozoriga o'xshatish turk millatiga xos bo'lib, shu xalqning urf-odatlarini bilan bog'liqdir. Bunda ham mazmun hamma narsaning o'rtaga to'kilib, sochilib yotishi, tatribsizlik bilan bog'liq.

Dokuz ayin çarşambasi bir araya gelmek. *Birçok işlerin yapılması aynı zamana rastlayarak sıkışık bir durum meydana gelmek.* Bu iş için dokuz ayin çarşambalarını bir araya getirmeye ihtiyaç yok. Ya'ni, qilinishi kerak bo'lgan bir qancha ishlarning bir paytda bajarilishiga to'g'ri kelishi. Yoki ikki oyoqning bir etikka tiqilishi holati bilan bog'liq. O'zbek xalq qipchoq sheva vakillari orasida ayni shu mazmuni ifodalovchi *to'qqiz qizning to'lg'og'i bir keldi* iborasi ishlatiladi.

Çıkamaz ayın son çarşambası. *Belirsiz ve uzak bir zaman, bir işin hiçbir zaman yapılmayacağını anlatan bir söz.* “Çıkamaz ayın son çarşambası gel borcumu ödeyeyim”. “Bu gidişle çıkamaz ayın son çarşambası kesin iktidar olursunuz”. Biror ishning bajarilishi qiyyin yoki imkonsiz bo'lgan holatga nisbatan

qo'llaniladi. O'zbek xalqi og'zaki nutqida, qipchoq shevasi vakillari nutqida *hapshanba kuni* birligi qo'llaniladi, ya'ni shunday hafta kuni bo'lmaganligi uchun bu ish hech qachon bo'lmaydi mazmuni ifoda etiladi.

Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. *Kötü başlayan bir işin sonucu için kötümserlik anlatmak üzere söylenir.* “Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir, bu işin olmayacağı belliydi”. “Bu çocuk adam olmaz, perşembenin gelişi çarşambadan bellidir zaten”. Bu frazemada ham chorshanba so'ziga salbiy urg'u berilganki, bugun amalga oshmagan ishning bo'lmasligi kechadan ma'lum edi, degan mazmunda payshanba kunidagi ishning yurishmasligi chorshanbadan ma'lum edi deya bayon etiladi.

Yana aynan turk xalqi nutqigagina xos bo'lgan, faqat turk leksikasida qo'llaniladigan quyidagi iboralar ham borki, bu iboralar orqali turk millatining histuyg'ularini yana ham teranroq anglaymiz.

Allah bana, ben de sana. *Şimdi sana borcumu ödeyecek param yok, kazanırsam öderim.* Kimdandır qarzi bor inson, qarzini qaytarishi kerak, ammo qachon qaytarishi noma'lum, shu vaziyatda *Allah menga bergan kuni men senga qarzimni beraman* deya javob qaytaradi. Yoki har qanday holatda Allah uni rizqlantirsa, ulushidan kimlargadir ulashadi.

Allah acısını unutturmasın. *Tanrı Bu Acıyı Unutturacak Daha Büyük Bir Acı Göstermesin.* Turk millati nutqida tez-tez tilga olinadigan, faol frazemalar biri. Ya'ni insonlarning boshiga og'ir bir ish tushganda, *Allah bu dardingizni unuttirmasin* iborasi qo'llaniladi, bundan keyin boshingizga tashvish tushmasin, og'ir dard kelmasinki, bugungi dardingizni unuttiradigan daraja.

Anca beraber, kanca beraber. *Yapacağımız iş iyi ise de kötü ise de hep birlikte ya_pacağız.* Birbirimizden ayrılmayacağız. **Anca beraber, kanca beraber.** *Sen işi iyice azıttın.* Yaxshimi, yomonmi bir ishni birgalikda boshladimi, birgalikda tamomlaydi. Yutug'iga ham, jazosiga ham birgalikda javobgarliklarini ifoda etadi.

Ayağının tozu ile. *Gelir gelmez, dinlenmeden.* Türk Büyük Taarruzu olur olmaz, ayağının tozu ile geldi, orduya bir jest yapmak istiyor, komutanlar için on tane otomobil istemez mi? *Oyog'ining changi bilan* mazmunini beruvchi bu ibora ham turk millatining o'ziga xosligini ifoda etadi. Ya'ni biror joydan keldi, dam olmasdan ishga kirishib ketdi.

Baş başa kalmak. *Bir şey konuşmak için yalnız kalmak isteyen kişilerin yanlarından başkaları gidip ikisi kalmak.* Düşüncelerimle baş başa kalmak bile bu kadar zorken ipucu bulmak... Hadi ama! Bir-biri bilan gaplashishi kerak bo'lgan ikki suhbatdoshning yolg'iz qolishi.

Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur. *Bu üzerinde durulmaya değmeyecek küçük bir kusurdur.* Kuzgin gülerek söylediklerinden sonra homurdandım. Ne var yani, o kadar kusur kadı kızında da olurdu. Xato qilmaydigan inson yo'q, hamma kichik bo'lsa ham xato qiladi, begunoh yolg'iz Parvardigor degan mazmun ushbu ibora orqali berilgan. Ya'ni qozining qizi, otasi tartib-intizom o'rnatuvchi bo'lsa ham, xato qilishi mumkin.

Çorbada tuzu bulunmak. Yapılmakta olan bir işte küçük de olsa katkısı bulunmak. Sabri Hoca isteksiz isteksiz razı oldu:

-Girsin, dedi, girsin; çorbada onun da tuzu olsun. Turk xalqi vakillari turli xil maxsulotlardan sho'ruva tayyorlaydi va sevib iste'mol qiladi. Sho'ruva tayyorlash uchun qancha maxsulot ishlatiladi va har birining o'z o'rnini, vazifasi bor. Biror narsa kam bo'lsa, sho'ruva kutganimizday chiqmaydi. Shuning uchun ham biror bir ishga oz bo'lsa ham o'z hissasini qo'shmoqchi bo'lgan kishilarga nisbatan, sho'rvada tuzi bo'lsin, iborasi qo'llaniladi. Bu ibora ham turk millati uchun xos ibora hisoblanadi.

Deniz tutmak (Bir kimseyi). Deniz yolculuğunda geminin sallanması, bir kimsede mide bulantısı, baş dönmesi gibi rahatsızlıklara yol açmak. Yeliz kendisinin sallanarak ilerlediğini hissetti. Sandalda mıydı yahu? Ay kuscaamm, beni deniz tutar. O'zbek tilida uchramaydigan va xalq tomonidan qo'llanilmaydigan iboralardan biri dengiz tutmoq iborasidir. Bu ibora ham turk xalqi yashash sharoiti bilan bog'liq. Ya'ni suvlik, dengiz, kema bilan bog'liq holatni ifoda etadi. Dengizda kemanding chayqalishi, natijada kemada bo'lgan insonning boshi aylanib, bezovta bo'lish holatini ifodalaydi.

Dünkü çocuk. Adam sırasına girmekle birlikte tecrübesi az olan genç. Biz mi bilmiyoruz nasıl yaşanacağını? Dünkü çocuk, bize akıl mı öğretiyorsun? Kechagi bola ma'nosini beruvchi bu ibora o'zi yosh bo'la turib, kattalarga aql o'rgatishga urinayotgan bolaga nisbatan qo'llaniladi.

Elinin hamuruyla erkek işine karışmak. Anlamadığı, beceremeyeceği işi yapmaya kalkışmak. Adnan karar verdi, artık alay edecekti. Bu Maliye Nazırı elinin hamuruyla ne işlere karışıyordu? Tushunmaydigan, qo'lidan kelmaydigan ishga urinadigan insonlarga nisbatan, qo'lining xamiri bilan ishga aralashadi, iborasi qo'llaniladi. Turk xalqi bu iborani aksariyat hollarda ayollarga nisbatan qo'llaydi. Ya'ni aqli yetmaydigan joyda erkaklarning ishiga aralashish mazmunini beradi.

Eski göz ağrısı. Eski sevgili, krş. "İlk göz ağrısı". Bu ibora ham turk xalqi leksikasiga oid bo'lib, ilk muhabbati yoki birinchi farzandiga nisbatan eski ko'z og'rig'i, yoki ilk ko'z og'risi iborasi qo'llanilgan. O'zbek tilida turmush o'rtog'i ko'z ochib ko'rgani iborasi bilan beriladi, biroq bu ibora o'zbek xalqi nutqida farzandga nisbatan qo'llanilmaydi.

Eski Toprak. Yaşlı olduğu halde dinçliğini koruyan kişi. "Varmaz. Niye varmaz? Eski toprak, halis Osmanli da ondan!" Kaba rüzgar, kaynaşan bulutlar... Yusuf su dakmeye kalkınca, Köse Hasan kıs kıs güldü. Eski tuproq frazemasining semantikasi ham turk xalqi leksikasiga oiddir. Yoshi ulug', ko'p qiyinchilik va mehnatda pishgan, uncha-muncha qiyinchilikni pisand qilmaydigan insonlarga nisbatan qo'llaniladi.

Erzurum'un soğuğu "gelin beni Gerede'de bulun" demiş. Gerede de Erzurum kadar soğuktur. Arzurum sovuq o'lka, Jerede ham undan qolishmaydigan bo'lganligi uchun bu ibora paydo bo'lgan. Frazema ko'chma ma'noda qo'llaniladi,

ya'ni biror ko'ngilsiz voqea boshqa joyda ham undan qolishmaydigan darajada sodir bo'lishiga nisbatan ishlatiladi.

Felektan bir gün çalmak. *Güzel, keyifli bir gün geçirmek, krş. "Felektan kâm almak".* Turk millatiga xos iboralardan biri *falakdan bir kun o'g'irlamoq*. Ya'ni ish, mehnat, tashvish bilan emas, inson o'zi uchun rohat bir kun kechirish uchun vaqt ajratishi. Hamma narsani unutib, kunini shod-xurramlikda o'tkazishi haqida aytilgan ibora.

Geleceği varsa göreceği de var. *Yiğitlik taslayıp gelirse ona haddini bildiririm.* Memed: "Oradan gidelim", dedi. "Gelecekleri varsa görecekleri de var". Keladigan bo'lsa, ko'radigani ham bor mazmunini beruvchi bu ibora, yomonlik istab kelayotgan insonga nisbatan qo'llaniladi. Ya'ni kimdir biz bilan urishgani yoki talashgani kelayotgan bo'lsa, bizda ham unga beradigan javobimiz bor, mazmunida.

Geçmiş olsun. *Hastalığınızın (ya da uğradığınız kazanın, felâketin) geçmiş olmasını, bir daha böyle sıkıntılara düşme menizi dilerim.* Bana büyük geçmiş olsun, deyin, Mürşit Efendi, ölü yordum! dedi.

Tezroq tuzalib keting, mazmunini beruvchi bu ibora, xastalangan yoki biror ko'ngilsiz voqeani boshidan kechirgan insonlardan hol-ahvol so'ralgan paytda qo'llaniladi. O'zbek xalqi boshiga tashvish tushgan yoki xastalangan yaqinlaridan hol so'rash uchun *ko'rgan-kechirganingiz shu bo'lsin* deya ko'ngil so'rashadi.

Gözün aydın. *Kavuştuğun sevinçli gün (ya da sevindirici olay) kutlu olsun.* Yalnız insan onlara, "gözün aydın"mi, yoksa geçmiş olsun" mu diyeceğini pek kestiremiyor. Biror shaxs hayotida uni xursand qiladigan voqea sodir bo'lganida, quvonganida bu ibora qo'llaniladi.

Havadan, sudan (fundan bundan) konuşmak. *Belli ve önemli bir konu üzerinde değil, rasgele ko_nulardan konuşmak.* Yemek boyunca havadan sudan konuşmaya özendi ama sonunda söz yine savaşa geldi. Ikki suhbatdoshning juda muhim bo'lmagan mavzularda suhbatlashish jarayonini *havodan, suvdan gaplashish* deya izohlaydi.

Hem suçlu, hem güçlü. *Suçlu olduğu halde suçsuz gibi davranan, dahası, karşısındakini suçlamaya yeltenen.* **Mamafih, "hem suçlu, hem güçlü" kavlince yine taarruza geçtim.** Ham aybdor, ham kuchli mazmunini ifodalaydigan bu frazema ham turk millatiga xos frazemalardan biridir. O'zi aybli bo'lgan holda zo'rlik qiladigan, aybini tan olmaydigan va bo'ysunmaydigan insonlarga nisbatan ishlatiladi.

Qardosh xalqlar va ularning tillari bir-biriga qanchalik yaqin bo'lmasin, leksik va grammatik xususiyatlari bilan farqlanib turadigan jihatlari ham namoyon bo'ladi. O'zbek va turk xalqi ham qardosh, qarindosh millat, bir bobo til oilasidan kelib chiqishiga qaramasdan o'zlariga xos bo'lgan, boshqa tillarda ishlatilmaydigan leksik birliklariga ega. Aynan mana shunday leksik birliklar xalqni xalq, millatni millat sifatida tanitishga xizmat qiladi. Bu farqlanishni, takrorlanmaslikni frazemalarda ham uchratishimiz mumkin. Aynan takrorlanmas

frazemalar orqali xalqning alohida xususiyatlari, o‘ziga xosliklari namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Холмурадова Л.Э. Инглиз ва француз тилларида образли ва мотивлашган фразеологизмларнинг тематик-идеографик талқини (Лингвомаданий аспект). Филол. фан. б. фалс. док. дисс. автореф. –Тошкент, 2017. –Б.10.
2. Aksoy Ö.A. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2. Deyimler Sözlüğü. –Ankara: Türk dil kurumu, 1984. –575 s.
3. Rahmatullayev Sh. va boshqalar. O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati. –Toshkent: G‘afur G‘ulom, 2022. –676 b.
4. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тилининг фразеологик луғати. – Тошкент: Қомуслар бош таҳририяси, 1992. –380 б.

MUNDARIJA

<i>Sirojiddinov Shuhrat</i>	O'zbek tili – xalqaro maydonda!	
I SHO‘BA. O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI VA TILSHUNOSLIKNING NAZARIY MASALALARI		
<i>Ashirboyev Samixon</i>	O'zbek adabiy tilining tayanch dialektini belgilash yo'lida	6
<i>Hakimova Muhayyo, Rahmatova Feruza</i>	O'zbek tilida kognitiv metonimiya	11
<i>Juraqobilova Xamida</i>	She'riy asarlarda kognitiv metaforalar shakllanishida lingvomadaniy omillarning ta'siri	17
<i>Mustafayev Fizuli</i>	Kino dilində söz birləşməsi və qoşa sözlər haqqında	24
<i>Jabborov Baxrom, Sharipova Sarvinoz, Istamova Shohista.</i>	O'zbek iboralarining milliy mentalitetni ifodalashdagi o'rni	32
<i>Turdiboyev Tohir</i>	Yordamchi so'zlar masalasiga doir ayrim qarashlar	37
<i>Abjalova Manzura</i>	Hozirgi o'zbek tili leksik sathiga doir ba'zi masalalar	42
<i>Sheronov Boyirboy</i>	Sintaktik sathda mazmuniy-shakliy nomutanosiblik haqida	50
<i>Madjidova Dilorom</i>	Современные методы и проблемы прикладного языкознания	54
<i>Tolipova Dildora</i>	Лакуны в узбекских письменных литературных источниках и проблемы их перевода	59
<i>Elova Dilrabo</i>	O'zbek tilshunosligida uslubiy xoslanishni farqlash xususidagi qarashlar	67
<i>Abdullayev Jumanazar</i>	Yangi O'zbekistonning mumtoz tilshunoslik merosi, zamonaviy lingvistik qadriyati	73
<i>Israilova Saodat</i>	Turk va o'zbek tillarida rang bildiruvchi leksemalar semantikasi	84
<i>Kasimova Ziyoda</i>	Cho'lponning "Kecha va kunduz" romanidagi frazeologik birliklarning badiiy-uslubiy tahlili	88
<i>Baxodirova Shaxlo</i>	Lakuna va realiya munosabati	92

<i>Hakimov Dilshod</i>	“Biz” va “o‘z” olmoshlarining o‘zbek tilidagi funksional maqomi: struktur-semantik tahlil	98
<i>Kurbanbayev Otabek, Qodirberganova Dilnura</i>	O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari	107
<i>Allaquliyeva Qunduz</i>	Ixtionimlarning lingvistik va ekstralingvistik omillar asosida yangi ma’no ifodalashi	113
<i>Isoqulova Qunduz</i>	So‘z-gaplarning noverbal vositalar bilan ifodalanishi	117
<i>Ismayilli Ayshen</i>	Sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlar xulasə	122
<i>Davronova Zarnigor</i>	Sadriddin Ayniyning “Sudxo‘rning o‘limi” qissasidagi antroponimlarining kognitiv-semantik tahlili	132
<i>Muzaffarova Zarrina</i>	Metonimiyaning konseptual modellari	136
<i>Yusupova Aziza</i>	Metaforaning she’riy matnlarda aks etishi	140
<i>Mamarasulova Maftuna</i>	Fonosemantik g‘oyalarning rivojlanish bosqichlari	146
<i>Abdurasulova Dilnoza</i>	Ayollar nutqida konnotatsiya va murojaat birliklarining pragmatik xususiyatlari	151
<i>Soqiyeva Shirin</i>	Tilshunoslikda konseptni o‘rganishda til va madaniyatning o‘rni	157
<i>Abruyeva Zaxro</i>	O‘zbek tilidagi murojaat shakllarining konseptual tuzilishi	160
<i>Bovmanova Bashorat</i>	O‘zbek tilida halollik tushunchasining leksik-semantik ifodalanishi	164
<i>Jumaniyozova Charos</i>	Hajm-o‘lchov bildiruvchi sifatlarning nisbiylik xususiyati	168
<i>Xayrullayeva Ra’no</i>	Kichraytirish qo‘shimchalarining nutqdagi ahamiyati	172
<i>Tursunova Sojidadxon</i>	“Fayzining amakisi” hikoyasidagi nutqiy akt vositasida ifodalangan ironiyalar tahlili	177

<i>Utegenova O'g'iloy</i>	Badiiy asarlarda tasviriy ifodalar	181
<i>Maxmudova Matluba</i>	Qaratqich kelishigi semantikasiga doir ayrim mulohazalar	185
<i>Xolmamatova Sarvinozxon</i>	Konnotatsiya va konnotativ birliklarning o'rganilganlik darajasi hamda turlari	191
<i>Turg'unboyeva Dilnoza</i>	Zamonaviy tilshunoslikda miqdor kategoriyasining o'rni	199
<i>O'ralova Nargiza</i>	Parsellyatsiya va metaforaning o'zaro aloqadorligi	204
<i>Jabborova Aziza</i>	O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqidagi evfemizmlarning morfologik tahlili	209
<i>Odilova Dilobar</i>	Jahon tilshunosligida o'xshatishlarning ilmiy tadqiqi	214
<i>Nazarov Qobilbek</i>	Turli tizimdagi tillarda soma komponentli maqollarning tasniflanishi	218
<i>Mullaboyeva Shirin</i>	Til, estetik tafakkur va didning paremiologik birliklarda ifodalanishi	226
<i>G'aybullayev Erkinjon</i>	O'zbek madaniyatini ifoda etishda lakunalarning roli: Cho'lpon asarlari misolida	230
<i>Oripova Mavluda</i>	Sinestezik metaforalarning lingvomadaniy xarakteri:sinestezik metafora va milliy o'ziga xoslik	240
<i>Otaxonova Sohiba</i>	Antroponimlarning internet va yangi media makonidagi o'rni	245
<i>Shodmonaliyeva Yulduz</i>	Modallik bilan tasdiq-inkor kategoriyasining o'zaro munosabati	250
<i>Sobirova Maftuna</i>	Konchilik terminotizimi va uning o'zbek leksik tizimidagi o'rni	256
<i>Umarova Shahzoda</i>	O'zbek tilshunosligining kombinator lingvistikaning shakllanishidagi o'rni	260
<i>Turg'unova Maftuna</i>	Til taraqqiyotida kognitiv tilshunoslikning o'rni	270
<i>Muratova Nafisa</i>	Tilak va tabrik nutqiy aktida ekstralingvistik	274

	vositalarning o'rni	
<i>Murotov Hamro</i>	Reklama matnlarining tasnifi	280
<i>Normuminov Laziz</i>	Qo'chqor Norqobil hikoyalarida xalqona so'zlashuv, ibora va maqollarning qo'llanishi	285
II SHO'BA. AMALIY TILSHUNOSLIK VA LINGVODIDAKTIKA MUAMMOLARI.		
<i>Xolmanova Zulxumor</i>	Tilning ma'lumotlarni saqlash va yetkazish funksiyasi	289
<i>Qurbonova Munavvara</i>	Ontolingvistika va pragmalolingvistika munosabatida deyktik birliklarning o'rni	297
<i>Ruzibayeva Nigoraxon</i>	Psychological needs in the language classroom	303
<i>Abdurahmonova Muqaddas</i>	Ментальные омонимы в когнитивной лингвистике	308
<i>Umurzoqova Marhabo</i>	Badiiy matnda ayol lisoniy shaxs tiplari xususida	317
<i>Abjalova Manzura</i>	O'zbek tili multikorpusi – zamonaviy ta'limiy tizim	321
<i>Ruzmetova Novval</i>	Роль узбекских народных традиций в социокультурном развитии студентов	326
<i>G'ulomova Nargiza</i>	Alisher Navoiy mualliflik korpusini yaratishda statistik ma'lumotlarning muhimligi	335
<i>Dedaxanova Muazzam</i>	Lingvistik ekspertizaning yuzaga kelishi va shakllanish tarixi	344
<i>Shamsiyeva Manzura</i>	Animatsion filmlarning aksiolingvistik jihatlari	347
<i>Xudaykulova Shaxnoza</i>	O'zbek tili diskursida global qadriyatlarining aksiolingvistik integratsiyasi	353
<i>Ibragimova Sayyora</i>	Псевдонимы узбекских и русских писательниц: генезис, семантика и когнитивные особенности	357
<i>Tilyabayev Kamil</i>	Благодарные: из эмоционального опыта	361

	изучения узбекского языка как второго	
<i>Alimardanov Elyor</i>	Xorazm dialektal zonasining qipchoq shevali areallari	369
<i>Bozorova Sabohat</i>	Gazeta tili va publitsistik janrlarning lingvostilistik xususiyatlari	372
<i>Abduvoxidova Mavzuna</i>	Обучение грамматике в условиях коммуникативного подхода	377
<i>Mamadayupova Vasila</i>	Katta yoshdagilarning xorijiy til o'rganishi	381
<i>Azizova Feruza</i>	Raqamli texnologiyalarning til evolyutsiyasiga ta'siri: XXI asrda yozma va og'zaki muloqotning transformatsiyasi	385
<i>Abdullayeva Roxila</i>	Xarakter ifodalovchi birliklarning freym tahlili	389
<i>Yusupova Shahzoda</i>	Suggestiv nutq ta'sirchanligini oshirishda sifatlarning o'rni	393
<i>Mamirova Xayriniso</i>	Ko'p ma'noli so'zlarni qayta ishlashning gibridd modellari	398
<i>Nabiyeva Parvina</i>	Assotsiativ tezaurus: til tasviri va inson ongining modellashtirilishi	405
<i>O'rinova Zarifa</i>	Iqtiboslarning intertekstual tezaurusda aks etishi	410
<i>Rayimjonova Matluba</i>	Rauf Parfi she'riyati leksikasini chastotali lug'at asosida tadqiq qilish muammolari va yechimlari	414
<i>Turobova Nargiza</i>	Ulug'bek Hamdam ijodining lingvopragmatik tahlilida presuppozitsiya	418
<i>Abdullajonova Madina</i>	"Fiziologik xatolar"ni disgrafiyadan farqlash masalasi	424
<i>Pulatova Umriniso</i>	Yoshlar slengining ayrim o'ziga xos hududiy xususiyatlari	428
<i>Imomova Ismigul</i>	Dramatik matnlarda qo'llanilgan barqaror birikmalar va maqollarning intertekstual ohang va mazmunini boyitishdagi roli	435
<i>Arolova Nafisa</i>	Til o'zlashtirishda leksik portlash hodisasi	440
<i>Tursunboyeva Fayiza</i>	Korpus lingvistikasining diniy matnlardagi o'rni	443

<i>Amrullayeva Mohinur</i>	O'zbek tilidagi ayrim fe'l-atvor frazemalarining semantik tasnifi va uslubiy xususiyatlari	450
<i>Mirnosirova Dilbar</i>	Bolalar verbal assotsiatsiyalarining ayrim sintaktik xususiyatlari	454
<i>Aminova Zilola</i>	Darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'zga tili o'quvchilarning nutqini o'stirish	462
<i>Muratova Ademi</i>	Multilingualism and bilingualism in turkic-speaking countries: contemporary challenges and development prospects	466
<i>Umurzakova Zuxraxon</i>	Ona tili darslarida interaktiv raqamli resurslarni tatbiq etishning didaktik qulayligi	472
<i>Maxmudjonova Nargizaxon</i>	Tilshunoslarga bog'lab berilgan tomorqa...	477
III SHO'BA. MADANIYATLARARO MULOQOT VA O'ZBEK TILI TARAQQIYOTI		
<i>Uluqov Nosirjon, Solixodjayeva Xavasxon</i>	O'zbek sayillari va ayrim turk bayramlarining etnolingvistik hamda lingvokulturologik tahlili	481
<i>Mirzodjanova Malika</i>	Сравнительный семантический анализ употребления английских “over”, “above” и их таджикских эквивалентов	489
<i>Komilova Gavharoy</i>	Nutq tadqiqida yangi yondashuvlar	484
<i>Pulatova Zamira</i>	Роль межкультурной коммуникации в процессе изучения языков	497
<i>Moldokulova Elina</i>	Сохранение узбекской культурной идентичности через язык и традиционный костюм в эпоху глобализации	501
<i>Yo'ldoshxonov Javohirbek</i>	Микротопонимы как ономастическая реалья: сравнительный анализ ташкента и лондона	505
<i>Abduqodirova Zebo</i>	The role of lingvocultural competence in the translation of specialized ecological texts. (English and Uzbek languages)	509

<i>Otamirzayeva Sug'diyona</i>	Teaching legal english in uzbek context: challenges of terminology	514
<i>Sayfiyeva Komila</i>	Fitonim komponentli o'zbek va ingliz maqollarining madaniyatlararo qiyosiy tadqiqi	521
<i>Madjidova Maftuna</i>	Лингвосоматические единицы которые характерные для арабской культуры	529
<i>Xasanova Sohijamol</i>	Ingliz va o'zbek tillarida "yaxshilik" va "yomonlik" kategoriyalarining lingvokulturologik tahlili	534
<i>Lafasova Mavjuda</i>	Xorij tilshunosligida o'xshatishlar tadqiqi	539
<i>Olimova Mushtariybonu</i>	O'zbek va ingliz xalq maqollaridagi "omad" va "omadsizlik" konseptlarining qiyosiy tahlili	544
IV SHO'BA. O'ZBEK TILINING XORIJDA O'QITILISHI VA O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI		
<i>Akalin Ahmet</i>	<i>Kültür Taşıyıcısı Olarak Özbek Dilinin Diplomatik Fonksiyonu</i>	549
<i>Rahmonqulov Abdunazar</i>	O'zbek va tojik tillari interferensiyasi haqida	555
<i>Rafibayeva Nasiba, Mingboyeva Oypari</i>	Лингвистика и страноведческий аспект в преподавании иностранного языка	559
<i>Xakimova Mavzunadjon</i>	Лингвистическое табу и стратегия эвфемизации в таджикском и английском языках	563
<i>Musurmankulova Shaxribon</i>	Turk tiliga xos ayrim frazemalar tahlili	569
<i>Xodjayeva Mashhura</i>	Влияние глобализационных тенденций на методику обучения иностранным языкам	576
<i>Erkaboyeva Havojon</i>	Translation studies and the internationalization of the uzbek language	581

<i>Axmedova Niluzar</i>	Emotsional leksikaning semantik-pragmatik talqini: ingliz va o'zbek tillari misolida	584
V SHO'BA. TIL TARIXI VA TURKIY TILLAR TADQIQOTLARI		
<i>Seyhan Tanju</i>	Ali Şir Nevâyî ve Üslubunda Fiillerin Yeri	589
<i>Abdushukurov Baxtiyor</i>	O'zbek tilining tarixiy takomili va buguni	604
<i>Rahimi Farhad</i>	Nezrali'nin Çağatay Türkçesi Sözlüğünün Yanlışıları Üzerine	611
<i>Jafarzade Vahide</i>	Mustafa Zəririn "Siyərün-nəbi" əsəri haqqında bəzi qeydlər	640
<i>Muhammadiyahva Dilafro 'z</i>	"Boburnoma" parallel korpusini yaratishdagi tarjima tamoyillari	650
<i>Bo'ronov Anvar</i>	Poloves-qipchoq tillari maishiy leksikasi milliy identifikatsiyalash mezoni sifatida	657
<i>Xo'janiyazova Shahnoza</i>	Alisher Navoiyning "Sab' ai sayyor" asaridagi idish-tovoq nomlarining leksik-semantik xususiyatlari	665
<i>Xolmurodova Mushtariy</i>	"Nasoyim ul-muhabbat" asaridagi tibbiy terminlar tahlili	670
<i>Mirzayeva Ulker</i>	Yunan mənəbələrində işlənən Azərbaycan antroponimlərinin leksik-semantik təhlili	676
<i>Babazade Rahshane</i>	Mustafa Zəririn "Yüz hədis və yüz hekayə" əsərində zərflər	684
<i>Yodgorov Hamid</i>	"Qo'noq" umumturkiy leksemasining etimologiyasi	697
<i>O'razova Iqbol</i>	Frazemalar kognitiv semantikaning o'rganish obykti sifatida	701
<i>Azizzade Turkan</i>	R.O.Şor Yafəs-türk dil əlaqələri haqqında	705
<i>Saygin Muhterem</i>	Klasik Türk Edebiyatının Doğu Sahasında Sevgili İçin Kullanılan Bir İfade Körke Bay (Körkke Bay,	711

	Görge Bay)	
<i>Hamishog'lu Meryem</i>	Türkçenin İlk Sözlüğü Dîvânu Lugâti't-Türk'ten Özbek Türkçesine Bitki Adları	718
<i>Bakirov Qudratillo</i>	Turkiy dunyoda vaqt tushunchasi va uning o'rganilishi	734
<i>Sattorova Shahnoza</i>	O'zbek va turk tillarida bir xil etimologiyaga ega o'simlik nomlarining qiyosiy tahlili	739
<i>Maqsudova Feruza</i>	Muqaddas qadamjo nomlari – onomastika sohasining o'rganish obyekti sifatida	745
<i>Azizova Nilufar</i>	“Devonu lug'otit turk”dagi o'z qatlamga oid ijtimoiy munosabat semali leksemalar	750
<i>O'tkirbek Muhammad Sobir</i>	Arba'in she'rlarda “hayit” so'zining lingvopoetik timsollari	756
<i>Siddiqova Naimaxon</i>	Eskirgan so'zlarning eskirmagan ma'nolari	760
<i>Qasimova Sema</i>	“Kitabi-Dədə Qorqud” matnlərində qadin-kishi müraciət formalarinin üslubi, linqvistik və psixolinqvistik tahlili	766
<i>Turdiyeva Roza</i>	O'zbek, qoraqalpoq va ingliz tillaridagi maqollarda zoonimlarning umumiy va milliy xususiyatlari	774